

INŠTITUCIONÁLNE A HUMÁNNE

SVETOZÁR MIRKOVIČ

1. *Substanciálne bytie*

Hovoríme, že človek je tvorcom svojho osudu. Keď sa mu darí, kvalifikuje sa to ako šťastie, a keď nie, ako nešťastie. Len čo sa ľuďom nedarí uskutočňovať svoje zámery a túžby, a teda aj realizovať seba, dostávajú sa do sporu so sebou. V prevažnej miere na tomto spore sa zakladajú sociálnopraktické a psychické formy života.

Ak človek nie je schopný „vkročiť“ do sveta a v ňom uhájiť svoju samostatnosť objektívnym spôsobom, potom ostáva v zajatí svojho bytia a svojho sveta: v reprodukcii bytia nevytvára si svoj svet, v produkcii sveta nenachádza cestu k sebe. Ľudia konajú, ale nerozhodujú, ich aktivita sa mení na svoj opak, na dianie a pohyb o sebe. Aktivita v spätnom smerovaní k subjektu ide pomimo človeka a končí v akejsi metasubjektivite. Mení sa aj pomer medzi činom a účinkom, a preto človek nemá vzťah k svetu. Medzi neho a svet sa vsúvajú ako sprostredkovatelia osud a zákon a z ľudí robia svoj predmet, tvoria dejiny a formujú spoločnosť. Skutočnosť, že človek nestačí sám sebe, toto negatívum sa mení na pozitívum, z bezmocnosti človeka vyrastá moc nad ním. Afirmácia človeka ostáva len momentom vnútri jeho negácie, a jeho úsilie sa stáva prvkom živej prírodno-historickej štruktúry.

Ak subjekt nie je schopný byť sebou, rozpadá sa na svoje prvky, ktoré sa potom živejne formujú oproti nemu v samostatnú metasubjektívnu sféru. To znamená, že sa jeden človek neoslobodzuje slobodou druhého, ale celok sa utvára zo vzájomného obmedzovania. Človek je sebe imanentný a má svoju afirmáciu v takej miere, v akej je zvonku determinovaný a negovaný. Preto sa sám sebe javí ako nahrážka a pozemský dodatok k nadzemským silám. Vláda vyšších síl nad ľuďmi je vládou vlastnej nemohúcnosti, preto kým panuje dejinný osud, ľudia nemôžu za svoje činy, nepatria im, ale vyššej moci a v jej rukách sú aktom rozumu, ktorý plodí cnosti a ideály prevyšujúce ľudí a vyhlasuje boj človeka so sebou. Celok sa utvára pohybom protikladov medzi silami spoločnosti, samo bytie ľudstva sa zakladá na nebytí človeka. Subjekt tu zaniká a z jeho zániku opäť vznikne život ako bájnny Fénix vznikol z ohňa, z tajomného média, ktoré všetko usmrčuje a znovu dáva všetkému žiť. Ľudia roznečujú „oheň“, ktorý ich potom strávi, a práve toto sebanegovanie a konštituovanie vo forme pohybu slepého živlu vytvára rovinu metasveta, z ktorého všetko vychádza a k nemu smeruje ako k svojej substancii. Ľudia sa tak pohybujú vo vnútri mocného neznáma, avšak človeka robí človekom to, že je pri sebe.

2. *Inštitúcia*

Protiklad jednotlivca a spoločnosti je protikladom celých doterajších dejín, pretože v nich človek je sám sebe neprimeraný. Ako spoločenská bytosť je ne-

Iudský a ako človek je nespooločenský. Každá strana stavia svoj protipól práve len ako protipól a nie ako seba. Jedno aj druhé je kusé, ani jedna strana nežije voľne v druhej. Ich pohyb smeruje do intersubjektívnej sféry, ktorá v očiach smrteľníkov má charakter skutočného subjektu, a predstavuje fragmentárnu subjektivitu v úlohe konečného celku. Inštitúcia je zospoločenštením odsubjektizovaných ľudí, kde sa subjektivita uplatňuje v jej protikladnej substanciálnej forme.

Obmedzenosť subjektu našla seba primerané uskutočnenie v inštitúcii a inštitúcia získala podporu z okliešteného individua. Kým život zotráva v podmienkach, individuum je zasvätené spoločnosti. Keď existujú podmienky života ľudí nad ľuďmi, potom aj forma organizácie ich života je životu nadriadená. Odcudzenosť sa nakoniec javí ako nevyhnutný prvok zatiaľ, kým život nečerpá sily pre vlastný chod priamo z bohatstva spoločenskej činnosti každého jednotlivca, musí potlačiť mnohé svoje prirodzené stránky a zakladať práve na tomto negatívnom, ktoré sa na druhej strane cestou podriadenosti mení na pozitívny pohyb. Z obmedzených podmienok a činnosti sa utvára niečo všeobecné a vyššie tým, že stupňovite rozkladá celok a dáva mu hierarchickú štruktúru. Táto štruktúra nie je konkrétna totalita, ale realita zbavená živého obsahu a preformovaná na pomery daného obdobia. Namiesto toho, aby sa vo všeobecnosti dovŕšil všeobecný celok, dovŕšuje sa jeho rozštiepenie na vládnúcu globálnu skutočnosť a amorfnú inferioritu. Ak chápeme spoločnosť ako bezprostrednú danosť, povedzme ako ľud, potom je to len potencionálna spoločenská sústava. Sústava aktuálna je konštitučná spoločenská sféra. Obe sa majú k sebe ako stála dispozícia a efekt. Skutočnosť, že činnosť nemá zovšeobecnenú povahu, spôsobuje, že sa spoločenské formy reprodukovujú oddelene od činných ľudí. Rozdielne sféry života viažu na seba rozdielnu činnosť a podmieňujú odlišný spôsob života ľudí, ktorí sú s nimi v styku, a potom mení ho na trvalé konštanty všetkých vzťahov.

Chudoba nepripúšťa voľný priebeh medzi všeobecnosťou a zvláštnosťou, ktorý je skutočnou všeobecnosťou, ale všeobecné sa zachováva tým, že rozvíja nepriateľský protiklad k zvláštnosti a k individualite. Človek je stavaný nad seba, pričom inštitúcia je tu na to, aby transponovala jeho život do onoho vyššieho bytia a zakladala iracionálny spoločenský celok zo živelných síl. Formy tejto činnosti postupne dostávajú prednosť pred samými účelmi, takže forma získava hodnotu skutočnosti a skutočnosť sa degraduje na formalitu. Vzniká mechanizmus inštitúcií, v ktorom sa znásobujú jeho živelné účinky a celok sa mení v akési parasociálne mystické sily. Totiž vzniká niečo ako štátne riadenie štátu, politické vedenie politiky atď., z toho etatizmus, politicizmus, ekonomizmus, ideologizmus, technicizmus, moralizmus, t. j. všeobecný duchovný a materiálny inštitucionalizmus. Tieto a podobné -izmy — sú samostatné bytosti odcudzenia. Dokonca socializmus sa rozkladá v miestnom a medzinárodnom meradle na sociál-izmy. Nerozvinutá spoločnosť si nemôže veľa dovoliť, je sústredená na seba, na niekoľko svoje životné prvky, ktorých sa kľčovite drží, aby vôbec obstála. Nová sústava ešte nie je, ona sa iba zakladá, a to tak, že na všetko existujúce uplatňuje svoj princíp a vkladá celý spoločenský život do pomeru k sebe. Stránky života sú od seba oddelené a mŕtve a spoločensko-mocenské centrum ich uvádza do pohybu

a súvislosti tým, že ich používa pre svoje veľké ciele. Tento stav je následkom aj predpokladom existencie centra spoločnosti mimo spoločnosti. Ak majú ľudia robiť dejiny, musia byť do nich spoločne nasadení. Preto ťažisko revolúcie muselo byť položené mimo ľudí, presnejšie medzi nich.

Človek v človeku je nekonečnou bytosťou, človek v inštitúcii je nekonečne malý funkčný článok, pretože formy jeho životnej činnosti nie sú formami jeho individuálneho bytia, ale jeho bytie je pre inštitucionálny celok.

Úsilie o človeka sa zvrátilo v opak. Má len ideál a pracuje s ním proti jeho skutočnosti, aby človeka zužitkovalo ako prvok bytia súhrnu. Človek je významný len vo svojich všeobecno-abstraktných určeníach, ako nositeľ atribútov spoločnosti. Žiť vlastným životom je asi tak ako u Adama alebo u Mojžiša, nemožné ako aj hriešne. V ríši čistej cnosti človek je odsúdený na hriech a kde je bezmyslienkovitosť podmienkou, je myslenie rebelantstvo. Preto v jednom ľudskom tele bojujú proti sebe anjel s diablom, občan s individuom, poslušnosť s protestom. Spoločnosť nemá priestor pre dindividuum. Ak má byť spoločnosť, musí zmiznúť všetko, čo ju bezprostredne nevytvára. Tu povstáva onen despotický a nenásytný vyšší záujem, ktorý znamená, že ostatné záujmy neplatia tam, kde on má svoje nároky. Ťažisko sveta je hore a so zreteľom naň sa musí všetko zakladať. Vyšší záujem je niečo sebestačné, nevychádza zo života individuí, ale individuá samé majú v ňom svoj základ. Výsledkom tuhého zjednotenia záujmov sú dva opačné svety — jednotlivci a zjednotený, pričom jednota sama spočíva v udržovaní tohto rozkolu. (Napríklad medzinárodná jednota vládla tak dlho, kým sa národy nepostavili na vlastné nohy.) Postaví sa medzi všeobecnosť a zvláštnosť a neustále prekladať jedno cez druhé — asi tak vzniká vyšší záujem bez zaujímajúceho sa subjektu, rozvíja sa vyššia skutočnosť ako spoločenstvo odspoločenšteného ľudstva. Na druhej strane inštitúcia vyššieho záujmu je prejavom vyššej skutočnosti. Ak niekto má v miestnom alebo vo svetovom meradle brániť vyšší záujem proti všetkým, musí si ho privlastniť, vystúpiť ešte vyššie a postaviť sa nad všetkých. Tým vznikajú reálne pomery vzájomného potlačovania a využívania a rodia sa realističtí ľudia, ktorí spor s ostatnými ľuďmi robia princípom svojho konania. Spoločnosť robí z ľudí prostriedky a sama sa prostriedkom stáva. Keď sa záujem inštitucionalizoval, stala sa inštitúcia hlavným predmetom záujmu.

3. Moc a ľud

Svet je opradený záujmami ľudí, ktoré sa navzájom vylučujú. Pritom rozkladu spoločnosti sa čelí tým, že sa víťazný záujem mení na moc, ktorá „prekonáva“ rozpor a vzniknutú nerovnosť medzi ľuďmi vyhlasuje za právo. Právo je koniec koncov preto, že nie je spravodlivosť, poriadok preto, že je chaos, moc preto, aby každá z krajností znamenala svoj opak. Táto roztržka nie je len akýsi dôsledok niečoho, ale tiež závažné východisko. Čo nie je v skutočnosti, je vo formách, ktoré stoja vyššie ako skutočnosť. Ony obsahujú riešenia všetkých životných otázok, pretože aj sám život ľudí je moment funkcií týchto foriem, takže svet, nech už je akýkoľvek, ostáva trvale ideálny.

Reálna podoba týchto foriem je organizácia. Pritom je prirodzené, že všetky typy organizácie nemajú tento charakter. Niekedy je to prirodzený súhrn vzťahov medzi ľuďmi, inokedy organizácia rozvinutého panstva, alebo organizácia slobodných ľudí, ktorej prostredníctvom každý rozvíja samostatný vzťah k celku. V užšom zmysle slova orgánové je iné než inštitucionálne. Organizácia je niečo odvodené od ľudského konania, kdežto inštitúcia je prvotná, určujúca, samostatná. V tomto smere organizácia predstavuje orgán riadenia a ovládania ľudí. Keď vraj Jupiter chcel niekoho zahubiť, skôr ho oslepil. Dnes to nerobia horšie: keď chcú niekoho odpratať zo sveta, spútajú mu ruky, pričom inštitucionálne organizácie a neodvolateľné záväzky predstavujú všeobecné putá a univerzálne železka.

Vojsť medzi človeka a človeka („Lebo kde sa dvaja alebo traja zhromaždili v mojom mene, tam som medzi nimi“, Matúš, 18, 20.), medzi človeka a udalosť, medzi čin a jeho pôvodcu, medzi jednu a druhú jeho stránku, postaví stránky proti sebe a cez vlastnú intervenciu dávať ich po svojom dohromady, vojsť do všetkých kĺbov života — to je sféra inštitúcie, vybudovaná na bezmocnosti ľudí a pretvorená na moc osebe. Moc označuje bytie rozpoltenej spoločnosti a spoluzítie v nepriateľstve, takže moc je spoločnosť nad spoločnosťou, mocenská štruktúra je súčasť foriem života utlačeného človeka a porazeného ľudstva, ktoré nežije pre seba. Dva póly, napr. vláda a ľud, tvoria mono-pól, t. j. bytie formy pre seba. Je to globál, ktorý obsahuje vládu a panstvo, funkčnú a represívnu mediáciu do neurčita, v ktorom sú všetky tieto kategórie „umľčané“ a robí sa to akoby „za hranicami dobra a zla“. Je to svet, ktorý na seba viaže všetky účely, alebo čo je to isté, nemá vlastné účely, a teda ani žiadnu obmedzenosť, je to priepasť bez dna, ale aj súhrn všetkého jestvujúceho, pretože sa zachováva tak, že ho asimiluje.

V prípade, že štát nie je len nástrojom panstva, alebo všetkým oproti spoločnosti, potom plní pozitívnu organizačnú funkciu. Zakladá sa totiž na nešťatných historických útvaroch a na ich rozporoch a pokiaľ vytvára priestor pre ich pohyb, zostáva predpokladom ich riešenia. Ináč so štátom je to ako s lotériou. Lotéria je na to, aby ľudia prehrávali a štát zasa na to, aby ho poslúchali; cirkev je na „oklamanie“ bohov, štát na „oklamanie“ ľudu; cirkev robí z nadpozemskej viery pozemskú inštitúciu, štát z vôle ľudu moc nad ľuďmi.

Na strane moci ako súhrnu najvyššej skutočnosti je tiež skutočnosť vedomia. Práve táto totožnosť je nevysychajúcim prameňom zákona a práva. Zákon je vždy nejaká rovnosť, ide len o to, kto sa s kým porovnáva. Tu je moc onou kúzelnou spoločenskou silou, ktorá v sebe zlučuje nezlučiteľné a tvorí spoločnú chrbticu rozličných bytostí: raz sa rozdejuje na štát a ľud, inokedy sa spojuje so sebou ako ľudová moc. Táto dvojaká podoba ju robí niečím absolútnym, takže nie je len pôvodcom strohého zákona, je súčasne stelesnením ideálu. Predovšetkým štát predstavuje onú vyššiu skutočnosť vyššieho záujmu, spoločnosť ako svoje vyššie bytie. Iný záujem je „protištatný“ a je najväčším zločinom. Ľud je zvrchovaný, ale štát je nedotknuteľný. Vláda vládne v mene ľudu, avšak koná v mene štátu a zákona. Ak si dávame za cieľ dodržiavať zákonnosť, podporujeme odspoľochštenú vôľu ako najvyššieho prostredníka medzi ľuďmi, postupujeme dobre i zle:

domáhame sa panstva zákonnosti namiesto panstva svojvôle, ale ide o to, zbaviť sa oboch. Právo je vôbec pozitívnym výrazom negatívneho postavenia človeka.

Nová revolučná moc sa pritom líši od nerevolučnej, okrem zvláštnych cieľov vládnúcej triedy presadzuje súčasne alebo tým istým činom záujem dejín, ktorý je v dôsledku toho niečím všeobecným. Je na to, aby predĺžila historickú tendenciu do záujmu ľudí a predstavila dejinám ľud, a aby záujmy pozdvihla na historickú úroveň a predviedla ľudu dejiny. Pred ľuďom zastupuje dejiny, pred dejinami ľud. Voči ľudu vystupuje ako historická nevyhnutnosť a voči dejinám ako ich nástroj. Akoby do jednej ruky brala historickú nevyhnutnosť a do druhej ľudský údel a nechávala ich pôsobiť na seba. Nová moc má ešte aj tú vlastnosť, že sa nepovažuje za moc zvláštneho záujmu nad ľuďom. Naopak, vystupuje ako moc ľudu proti zvláštnemu záujmu, ktorý tu ešte je. Moc a záujem ľudu sa stotožňujú v organizácii ako reálnej forme ich jednotnej existencie.

Ako organizácia spoločnej vôle väčšiny je organizáciou moci a naopak. Človek chce a volí z vôle moci a je mocný svojou voľbou. Tento systém organizácie preberá na seba vzťahy medzi ľuďmi, čím odoberá človeku vzťah k sebe a znovu zvracia pomer: všeobecné sprostredkovanie sa stáva centrom všetkej aktivity a človek všeobecným prostriedkom. Pravda, kto nie je schopný sám sa zastupovať, potrebuje sprostredkovateľa. Súčasne platí, že ten, kto je zastupovaný, nie je sám sebou. Správne sa hovorí: kto je zastúpený, ten je vylúčený. Napríklad skôr ako ľud poverí kandidáta svojím mandátom, je poverený štátom pre poverenie ľuďom. Takto dvojnásobne poverený nie je kandidátom vo vlastnom zmysle slova, pretože má dôveru štátu, pre ktorý sa odovzdávajú hlasy. Kandidát nie je vlastne volený, pretože ľud nie je na ňom politicky nezávislý. Stará predstava, že je súhlas dvoch namierený proti tretiemu, tu odpadáva: súhlas je niečo, čo sa vznáša nad všetkými.

Totíž otázka znie tak: buď vlastné zjednotenie ľudu alebo štátne zjednotenie spoločnosti a zastúpenie záujmov štátu u ľudu a záujmov ľudu v štáte. Ak štát predstavuje všeobecné zastúpenie ľudu, je ľud všeobecným poddaným, teda štát nie je ľudový, ale ľud štátny. Záujem ľudu je záujmom štátu, preto zastupovanie nemôže mať skutočný obsah. V ňom sa zastupuje štát pred sebou a vláda zodpovedá sebe. To je zasa tá požadovaná rovnosť, ktorá robí moc neomylným zákonodarcom. Ľudové zastúpenie je presadené do štátneho aparátu a potom v podobe parlamentu je opäť zo štátu a výkonu vyčlenené. Preto pomer štátu k ľudu ani nie je politický, ale skôr patriarchálne protektorský. Dokazovať, že sa obe strany navzájom zastupujú, by nemalo zmyslu. Štát vznikol z funkcie „zastupovania“ a zostane, kým ho bude treba. Takisto dojem, že ľud „poveruje“ svojich zástupcov politikou a oni jeho prácou, vzniká z funkcie štátu. Spoločnosť nie je schopná sama sa organizovať, preto vysiela svojich predstaviteľov do štátneho telesa, aby ju organizovali a riadili. Požiadavka, aby ľud vládol sám sebe, je nerozumná. To sú úvahy v rámci starých kategórií panstva a podriadenosti. A ostatne, keby mal vládnuť ľud, kto by potom vládol ľudu, ak nie opäť vláda? Okrem toho jej povinnosť sa zdvojnásobuje: vládne ľudu a musí sa starať o to, aby ľud vládol jej.

Pojem ľudovej moci je protikladný. Moc totožná s ľuďom ako aj ľudová

moc oddelená a postavená nad ľud (o čom sa teraz zmienime) sú skôr ideologickými kategóriami než objektívnou skutočnosťou. Podobná ľudová moc principiálne nie je možná. Je možná len ako vonkajší pomíňajúci prvok samoorganizácie ľudu, vyrastajúci z rozvinutej mimopolitickej jednoty a osobnej slobody.

4. Politická revolúcia

Ak politika ako mocenská prax a mocenské vedomie vytvára všeobecnú formu vzťahov, to znamená, že najvyššou skutočnosťou je protiklad medzi ľuďmi, že všetko prebieha a všetko sa posudzuje z hľadiska boja medzi nimi. Keď sa postavíme na stanovisko víťazov v boji, potom máme čo robiť s vládnúcou politikou. Umenie vládnuť spočíva v tom, že vládnúca strana predstaví svoje zábery ľudu ako jeho vlastný záujem a že ho realizuje ako svoj. Politika je jednota ideálu a skutočnosti a zjednocuje ich tak, že vo vzájomnom spore zastupuje ich proti sebe. Politický život je ideálne praktický: v ňom je vedomie ideologickopolitické, a konanie politicky uvedoméle.

Revolúcia sa často opisuje ako záležitosť taktickopolitická, hoci je od svojich počiatkov v podstate sociálnohistorickou otázkou. Rovnica, podľa ktorej revolúcia znamená diktatúru a diktatúra panstvo, je falošná. Staví do stredu revolúcie politiku, ktorá má byť postupne eliminovaná, pretože je pre revolúciu úzka a koniec koncov jej odporuje. Ponecháva v platnosti vládu zvláštnych síl, ktorá sa nezrovnáva s celkovým pokrokom. Každá veľká revolúcia obmedzuje politiku na minimum. Pravda, to si nemôžu dovoliť revolúcie malých možností. Väčšina súčasných revolúcií predstavuje konflikt kapitalizmu s rôznymi historickými formami ľudu a malovýroby, ktorým sa nedarí prekonať kapitalizmus alebo — čo je to isté — vyvinúť socializmus. Ale tento konflikt je zároveň najväčším zdrojom revolučného hnutia. Sú to väčšinou bývalé koloniálne a polokoloniálne krajiny, v ktorých kapitalistická expanzia každé panstvo ovláda a každý útlak umocňuje. Sociálny život je bezprostredne spojený s integračným procesom, ktorý sa rozvíja zhora ako zvláštna aktivita a životná sféra. Ten istý akt, ktorým sa ustalaže ako celok, je súčasne aktom rozkladu, takže každý vývin rýchlo speje ku konfliktu. To vyvoláva veľkú mobilnosť a impulzivnosť v politickom živote, ktorá udržuje celú spoločnosť na prahu revolúcie a dáva revolúcii vysoké počiatkové tempo, v ktorom Balkán predstihuje Anglicko, Ázia Európu, Južná Amerika Severnú Ameriku. Mnohé národy „zaspali“ civilizáciu a keď sa prebudili, postavili sa proti nej. Socializmus je u nich často len čiastkovou kategóriou historicky užšej ideológie a politickej praxe. Napríklad socializmus v Afrike alebo u Arabov je funkciou národnopolitickej integrácie. Socializmus národnooslobodenecký, náboženský, osvietenký, občianskopolitický a podobné krízové a nápravné hnutia sú politickými formami rozdielneho sociálnohistorického obsahu, ktorý v každom svojom aktuálnom stave rýchlo speje k politike a chce sa presadiť jej prostredníctvom, pretože sa mu nedostáva adekvátnych síl. Odtiaľ pochádza onen vznetlivý politický integrátor, kde jednota zároveň nastoľuje rozpor, pre ktorý nie je schopný zabezpečiť voľný pohyb, a rieši ho násilne. Tým sa metódy boja medzi antagonistickými triedami prenášajú do vnútra hnutia.

Núdzza rodí politiku ako všeobecnú formu života. Sama hospodárska výstavba býva len ekonomickou doložkou výroby ideologickopolitického kapitálu. Záujem jednotlivcov je príliš obmedzený, než aby svojim uplatňovaním dosahoval spoločenskú všeobecnosť, všeobecnosť príliš abstraktná, než aby mohla unášať živé konkrétne spoločnosti. Tento rozpor chcú odstrániť celkovým poštátnením života, to jest negáciou všetkej individuality a zvláštnosti. Slabosť sa vyrovná sústredným náporom prostredníctvom štátu ako hlavného politika, organizátora a hospodára, ktorý je jedine schopný rozsiahlejšej akcie s väčšou účinnosťou. Už sama táto zhrnujúca činnosť býva v niektorých krajinách nazývaná socializmom.

Neustále sa zdôrazňuje, že je nevyhnutné všetko riešiť politicky, t. j. voliť vonkajšie prostriedky pre vonkajší účel, ktorý ešte nevyšiel z ľudí a ktorý ľudia nemôžu bezprostredne pojať do svojich záujmov. Politika, ktorá takto konštituuje spoločnosť, sama sa stáva nadriadenou inštitúciou.

Sociálna revolúcia, vedená prevažne politickými prostriedkami, plodí sociálny bastard. Dáva si za úlohu zakázať a dodržať zákaz kapitalizmu, nadekrétovať socializmus a vynútiť ho na ľuďoch a dejinách. A keď takto účel stojí vyššie ako každá skutočnosť, potom sú prostriedky účelu jedinou skutočnosťou. Požiadavka nahradiť terajší kapitalistický štát národným alebo ľudovým štátom je často len obdobou starej snahy nahradiť násilie terorom nevyhnutnosti, tlak kapitalistov tlakom „kapitálu“, zameniť individualizmus kolektivismom, útlak z nerovnosti útlakom krutej rovnosti. Jednostranný negátorský postup v iných pomeroch skôr utvrdzuje tieto pomery, ako ich prekonáva.

Negatívne prekonanie je samo osebe rozpor a na ňom založený socializmus je predovšetkým opozícia voči kapitalizmu. Pretože nie je schopný prekonať ho zodpovedajúcim spôsobom a prepracovať sa k novým obsahom, utieka sa k politickému negátorstvu a násiliu. Spoločensky je v poriadku to, čo je tak alebo ináč politicky určené, čo je v protiklade k nejakému inému spoločenstvu, nejakým spôsobom uvedené do rozporu s obecnou spoločenskou podstatou. Je to asi tak ako v prísnej cirkvi: veriaci je ten, kto neznáša inovercov; tolerancia a novota je hriech, pretože v nich ľudia kladú svoje ľudské sklony nad božské poslanie. Človek sa redukuje na úlohu byť čírym protikladom svojho protikladu, rubom líca. Socializmu tu ešte chýba celý pozitívny obsah, pretože ruší doterajšiu odčúdenosť spoločnosti človeku, aby ju ukázal v jej rýdzej podobe. Preto jeho nezmieriteľnosť s každou zvláštnosťou, iniciatívou, individuom a odlišnosťou. Spoločnosť, ktorá nie je slobodná pre vlastné určenia a má ich akoby zvonka nanútené, nemôže tolerovať povahu iných. Pretože spoločenský život je budovaný na negácii individuálneho a zvláštného, je každá vláda absolútna; absolútny klad dáva absolútny zápor a naopak. Obe dohromady tvorí mechanizmus pomeru substantia — akcidens, v ktorom je človek ako človek potlačený a existuje v podobe svojej negácie.

5. *Násilie*

Kde končí vzájomná súvislosť pochádzajúca zo sebaurčenia členov, tam začína násilie ako monopolný korelát vzájomnosti. Ak sa celistvosť spoločnosti utvára

z izolovanej činnosti jednotlivcov, potom je integrácia samostatný akt oddelený od života individua a tak či onak musí byť živelne násilná. Z toho je treba vyňať prípad, kde sa celok utvára prevažne vonkajším tlakom, čo znamená opäť násilie, lenže násilie nad celkom.

Vonkajšia jednota pohlcuje vzťah človeka k sebe samému, ktorý potom dodatočne odvodzuje od vzťahu k inštitúcii, pretože monopol potlačuje rozdiel, mení ho na nepriateľský protiklad. Jednota sa nevypracúva, lebo žiadna strana neberie do úvahy druhú, ale je zadaná a osudová. Je to drsná bezcitná jednota, asi tak ako jednota všetkých zvierat. Každá absolútna jednota dáva tušiť za sebou nezlučiteľný protiklad. „Politická jednota je násilná“ (*Podstata křesťanství*, Praha 1964, str. 319). Násilie sa drží moci ako zuby šelmy a Feuerbach robí dobre, keď ich spojuje. Násilie ako všeobecná uzurpácia ochudobňuje spoločenský život, umŕtvuje jeho jednotlivé stránky a vnucuje mu konštantné prejavy. Pred najvyššou mocenskou inštitúciou sudca, poslanec, redaktor, mysliteľ, politická strana, organizácia, dobrovoľný spolok sú prázdny menami alebo mocenskými alegóriami. „Nikde na svete sme nevideli, aby politická strana alebo jednotlivec disponovali absolútnou mocou a pritom ju nepoužívali absolútnym spôsobom“ (Al. Camus). Každá vláda je v tomto zmysle samovládou. Chráni si svoje velenie pred armádou, vedenie pred stranou, políciu pred občanmi, vojakov pred civilmi, štát pred ľudom, výrobcu pred obchodom, obchod pred zákazníkom, ideológiu pred myslením, „lakýrnicstvo“ pred umením, špekuláciu pred priamym konaním. Čím je menšia a jednostrannejšia aktivita ľudí, tým viac sa zužuje oblasť dejín, tým výlučnejší je subjekt dejín a obludnejší vodca ľudu a pán sveta.

Myšlienkový úsudok nie je práve doménou násilia, ale kde sú všetky prejavy života v rukách vyššej moci, tam je táto moc tiež myšlienkovým a psychickým aktom. Staré „Moja vôľa je mojím dôvodom“ vyjadruje dôvod, ktorý je súčasne svojím dôkazom, a to tak pre seba, ako aj pre iných. Prijatá cudziu skutočnosť za svoju a poprieť seba v nej, to je násilie. A čím je ukrutnejšie, tým viacej ospravedlňuje svoje pohnútky a uvoľňuje napätie. Násilie je najdokonalejšie vtedy, keď sa pomery zariadia tak, že ho každý vykonáva sám na sebe. Novodobá inštitúcia je práve takou sústavou autorepresie, predstavuje negatívnu jednotu, zospoločnenštie v odcudzení, integráciu v dezintegrácii, jednotu v strnulosti rozdielov, vývoj pomerov a rast bez vývoja. Uzurpuje ciele a tlmí činnosť, sama pritom pracuje pomocou obrovskej pohybovej inercie, ktorej je sústavou. Viest znamená manipulovať a byť činný znamená tlačiť iných a byť inými tlačенý. Nikto nemôže dopredu, ani dozadu. Každému sú tí ostatní osudom, lebo v mechanizme ľudskej funkcie dostávajú nadľudský obsah.

Najvyššia inštitúcia sa ustanovuje cez vylúčenie všetkých ostatných. Stáva sa absolútna, a preto i absolútne neznášateľná, nespokojná, nenásytná, absolútne zraniteľná. Jej absolútny optimizmus vyvoláva teror, tak ako absolútna jednota prenasledovanie, istota podozrenie a sloboda násilie. Vláda, nech už je akokoľvek zložitá, je súčasne intelektuálne nenáročná, — stačí vyznať sa vo vlastnej vôli. Vedomie tejto sebarovnosti je vedomie práva a spravodlivosti, záujmu štátu, ľudu, dejín, národa, revolúcie. Z toho je dogma a ideologický mýtus namiesto božej

vôle. Prax sebarovnosti je teror, preto sa vládne skôr svalstvom moci než rozumom zákona.

Kto nekapituluje dobrovoľne, je k tomu donucovaný, čím vzniká kruh donucovania: „Vláda bola nútená zakročiť“, t. j. bola donútená k tomu, aby nútila, a núti preto, aby donútila. Hovorí sa tým opak toho, čo sa chcelo. Slabá moc je príliš citlivá, a preto „musí zakročiť“ skôr než k tomu bola donútená. Svoje pohnútky berie zo seba a vykonáva násilie, ktoré sa ospravedlňuje samo sebou.

Ak násilie nie je odpoveďou na násilie, je spravidla prejavom nejakej vonkajšej živeľnej sily a musí byť z homogénnej spoločnosti eliminované. Rousseau pokladá násilie za určitú historickú nevyhnutnosť, vymedzuje preň nie veľký priestor: „Dokud je národ donucovaný poslouchati a dokud poslouchá, dělá dobře, jakmile může strásti jho a jakmile je setřese, dělá ještě lépe.“ (O *společenské smlouvě*, str. 10.) Tiež Hegel rozlišoval medzi panstvom a vládou: „Cisár římsky len panoval a nevládl, lebo tu chýbalo právne a mravné ohnívko medzi vládou a ovládanými, chýbalo puto pevného zriadenia a organizácie, v ktorých je poriadok pre seba oprávnených životných sfér.“ (Filozofia dejín, Bratislava 1957, str. 317.) Hoci bol proti panstvu, predstavy vlády sa nemohol vzdať a z vlády robil dokonca najvyšší bod ľudskej činnosti: „Ze všeho, co je u lidí velké, je tím vůbec největším vládnout vůli těch lidí, kteří mají vlastní vůli, neboť takováto vládnoucí individualita (ide o Perikla) musí být tou nejobecnější a tou nejživotnější.“ (Dějiny filosofie I, str. 280.) Viesť a pretvárať ľudí je veľká vec, dať im možnosť ísť vlastnou cestou — ešte väčšia. Vláda a panstvo sú napriek tomu len dve formy nadvlády a podriadenosti. Tiež predstavy o ľudomilnej moci, o akomsi obušku, ktorý ľud nosí pre seba, nemajú zmysel. Masy budujú mocenské sústavy podobne ako pokora vytvára panstvo a bezmocný človek všemocného boha. Každá vláda nad obsahom aktivity sa utvára ako cudzie panstvo a nie vlastná sloboda. Sloboda vylučuje nielen panstvo, ale aj vládu a z veľkej miery sa zakladá práve na tomto vylučovaní. Vládnúť slobodnej vôle nemôže ani sloboda sama. Sloboda je možná len ako vlastné dielo a činnosť, ktorej subjekt dáva sám sebe celkový obsah. „Vláda“ pritom neostáva vonku, ale sa formuje znútra ako samoorganizácia spoločnej životnej činnosti.

6. Moc a sloboda

Do dôsledku vzaté, v spoločnosti tak ako aj v prírode nemôže byť nijaká privilegovaná sústava, ako je strana, národ, rasa a pod., na ktorý by sa mal vzťahovať celý život. Každá zvláštna historická sústava umelecká, ideologická, vedecká či celospoločenská je oprávnená potiaľ, pokiaľ v sebe rozvíja podmienky svojho prekonania a kým sa k sebe chová kriticky, a tým zachováva a rozvíja základný princíp ľudskeho života. Revolúcia si nemôže robiť iné nároky, ak nechce prepadnúť obvyklým ilúziám čias o sebe. Naopak, spravidla postupuje ďalej cez porážku síl, hnutí, inštitúcií, ideí, nálad a pod., ktoré ju sprvu udržovali. Všetko správne sa pozná podľa toho, že má svoje medze. Každá pravda raz umlká, všetkému veľkému je vlastné, že včas zaniká, už to je svedectvo, že bolo niečím ozajstným, lebo svoj život dokázalo spojiť s iným. Dejiny postupovali cez

veľké udalosti, cez výstavbu veľkých diel a spoločenských sústav, ale tiež cez porážku všetkých hrdinov a cez zánik všetkých divov sveta. „Túto rovínu budú obrábať vždy iní a neraz ich pluh vyryje základy víťazného pomníka.“ (L u k i a n, *Rozhovory bohov.*) Všetky „krásy sveta“ sú veľkolepé len v lone svojho obdobia a práve tak neznesiteľné, keď prekračujú jej prah, aby boli normou pre prítomnosť.

Zaostalá krajina bude musieť neraz negovať vymoženosti svojej revolúcie. Aby bol cieľ dosiahnutý, je potrebné urobiť opäť výsledok predmetom činnosti a ísť znova od začiatku. To, čo je tu výsledkom, vývoj už požaduje ako hotový predpoklad. Aby sme získali slobodu, treba sa jej znova a znova vzdávať v prospech štátu, politiky, ekonomiky, ideológie; aby sme si prisvojili spoločnosť, treba sa odovzdať do jej moci; aby sme docielili svoju ľudskú afirmáciu, treba podstúpiť nové a nové negácie, kým sa v nich nazhromaždí látka pre pozitívny akt.

Z toho vzniká napätie medzi formou a obsahom, subjektívnym úsilím a objektívnym procesom, možnosťou a skutočnosťou, napätie pre revolúciu príznačné a tak veľkolepé ako ošemetné. O čo je väčšia vzdialenosť medzi východiskom a cieľom, o to naliehavejšie sú spätné pohyby, ktoré prebiehajú do tých čias, kým celý proces nebude na úrovni cieľa a cieľ na úrovni reality, kým sa hladiny nevyrovnajú. Keď počiatočné rozpätie aktivity je príliš veľké, živelne sa redukuje na možnosti svojho subjektu. Pokiaľ trvá tento protiklad medzi subjektivitou a objektivitou, hnutie berie na seba hneď jednu a hneď zase druhú tvárnosť, neznesie pritom žiadnu, pretože nie je schopné vyriešiť svoj vnútorný rozpor, ktorý mu nedá pokoja. To má potom za následok záchvaty živelnosti a živelných výbojov navonok do politiky a všeobecnej extenzity, kde čisto vonkajšie uplatnenie má byť vnútornou afirmáciou a vonkajší výsledok vnútorným zdôvodnením. Súčasné odludštenie je živelnou mocou, podobnou prastarému barbarstvu. Prírodné historické živly produkujú krvavé dejiny, v ktorých každá konštruktívna zmena sa odohráva deštruktívnou formou a každá nevyhnutnosť je násilná, pretože prebieha za chrbtom ľudí. Preto keď nejaký národ alebo spoločnosť sa chce zbaviť ťarchy takejto nevyhnutnosti, musí sa k nej obrátiť. Potom: „Slabší víťazia nad silnými... Múdry človek preto vraví: Kto vzal na seba poníženie krajiny, stáva sa panovníkom, a kto vzal nešťastie krajiny na seba, stáva sa vládcom“ (Lao-c').

Politické násilie je nepriamym pokračovaním živelne historického tlaku, preto spoločnosť, ktorá neobmedzí násilie na najmenšiu možnú mieru a nedostane životný proces pod svoju kontrolu formou samoregulácie, nemôže pomýšľať na slobodu. Ak sa chce považovať za slobodnú, musí s násilím zaobchádzať opatrnejšie ako tyrania so slobodou. Možnosti násilia sú obmedzené aj v oveľa zaostalejších pomeroch ako sú dnešné, v ktorých násilie jeden spor rieši a päť nastoľuje.

Revolúcia vcelku nemôže stáť vyššie ako spoločnosť. Niektoré revolúcie pripomínajú staré národy (Mongolov alebo Arabov), ktorí dobyli cudziu ríšu skôr ako mali vlastnú. Tým sa stalo, že zo všetkých účelov revolúcie na prvé miesto sa dostali účely vlády, t. j. mocenskopolitický faktor, ktorý má kompenzovať prácu dejín. Azda preto Mao Ce-tung hovorí, že všetok pokrok vychádza z hlavne pušky.

Keď niekto má cudziu ríšu, znamená to predovšetkým opak, že ríša má cudzieho panovníka. Preto mal pravdu skôr iný čínsky učenec, keď napomínal Džingischána: „Na koni je možné vybojovať celý svet, ale celý svet ovládnuť, to na koni nie je možné.“

V rámci kritiky socializmu v Československu sa okrem iného povedalo, že u nás nie je dosť dobre známe, čo je socializmus, a zdôraznila sa osvedčená formulácia: základom socializmu je štátne vlastníctvo a politická moc pracujúcich. Ak uvážime, že je štát politický orgán, je možné všetko vysvetliť otázkou politickej moci. To sa tiež stalo, keď sa zistilo, že naša spoločnosť v poslednom čase a hlavne v tomto roku trpí nedostatkom politiky. V súvislosti s tým treba si predovšetkým uvedomiť, že moc ako politická forma spoločenskej nadstavby nie je akýmsi nástrojom na riešenie sporov, ale spor sám dovedený do konca. Sila a potreba moci je spravidla úmerná veľkosti spoločenského rozporu. Nie je náhoda, že najlabilnejšie systémy budujú najrozsiahléjšie mocenské aparáty. Kde končí sloboda, tam začína politika. Čo sa týka politickej slobody, o ktorú teraz hlavne ide, je to sloboda vo vnútri nevyhnutnosti, sloboda občianskeho sporu a jedna z podmienok a prvkov jeho riešenia. V politike vystupuje do popredia to, čo ľudí rozdeľuje. Pretože v rozdelenej spoločnosti prakticky niet všeobecných samosprávnych zásad, nevyhnutne vládnu zásady sporu protikladných spoločenských síl.

Pravda, súčasne každá politika priamo alebo nepriamo prispieva k vytváraniu spoločenských rozdielov. Kým cez slobodu sa jednotlivci vyvíja v svojbýtnú individualitu, cez politiku sa v najlepšom prípade vyníma ako osobnosť proti iným ľuďom. Keď hovoríme o moci, máme na mysli určitú spoločenskú štruktúru, trebárs rozvrstvenie ľudí na riadnych a riadiacich. Ale každá činnosť — viesť alebo poslúchať — je obmedzená. Ľuďom z prvej skupiny chýba idealita a druhým skutočnosť, takže jedna strana sa udržuje protikladom k druhej. Keby tento rozpor nemal byť zrušený, ľudský subjekt by naďalej existoval v podobe dvoch protikladných bytostí. Ako sme už povedali, keď rozlišujeme záujem na vyšší a nižší, rozlišujeme práve medzi ľuďmi, robíme zo sporu ľudí najvyššiu realitu a staviame ju medzi seba ako rozhodcu. Vyšší záujem predpokladá nižší, a keď chce vyjadriť ich jednotu, fixuje len spor medzi nimi a vyhlasuje vyšší záujem všetkých proti všetkým. Bolo by chybné myslieť si, že tu „vyšší“ záujem nemá čo robiť. Je chybný a klesá celkom nízko, keď prevyšuje záujem všetkých jednotlivcov a uskutočňuje sa na ich účet. Od moci k všeobecnému masovému záujmu je ďaleko. Ak už všeobecný záujem vznikol a ujal sa všeobecným spôsobom, potom spravidla nie je potrebná moc a ani sa nedá použiť, pretože by ho rušila. Okrem toho všeobecná vôľa, ak je, nedá sa inštitucionalizovať. Je pohyblivá a sebačinná a rozkladá pritom všetky pevné útvary.

Druhá okolnosť, ktorá vyvoláva regresívny účinok moci, je povaha mocenských orgánov. Jej organizačnotechnická vybavenosť, delba práce, funkcie, profesionalita atď. v zárodku skrývajú prvok neludovosti každej moci.

Z toho vyplýva, že už sama hypertrofia moci musí mať za následok relatívnu zmenu štruktúry a charakteru spoločnosti. Ak moc prerastá spoločenský protiklad,

ktorého je prvkom, alebo sa chce uplatniť ako jeho jediný výraz, potom sa stáva mocou osebe. Jej obsah sa mení tak, že sa sama stáva pólom spoločenského rozporu. Potom musí do seba pojať celú spoločnosť, alebo sa spoločnosť vzoprie a znova uvedie moc pod svoju kontrolu.

Keď sa rieši táto dilema v prospech moci, potom platí, že čím sme mocensky silnejší, tým sme sociálnoantropologicky slabší; čím väčšia je moc, tým menší sa cíti človek v pomere k nej; silná moc znamená slabý ľud. Moc, ktorá si trúfa na všetko, nemôže byť ľudová, lebo tiež jednotlivec príliš mocensky vybavený sa líši od ostatných. Prehnaný dôraz na moci vedie k deleniu ľudí na mocných a bezmocných, z prílišnej moci ľudu sa stáva moc nad ľuďmi. Keď moc premôže ľud, robí z neho mocenskú kategóriu, ľud mocensky ovládaný a upravený.

Žiadna spoločnosť nevyžije z politiky, a tým spoločnosť revolučná, ktorá pojala do svojho programu jej postupné vylúčenie zo života. V inštitucionálnom svete slabosť vystupuje ako moc, ktorá hynie na svoje dovŕšenie. U nás roky vládla nepretržitá kríza tejto sústavy. Potom došlo k obratu vo vývoji, živelná kríza sa vystriedala viac-menej uvedomelým úsilím zbaviť spoločenský život inštitucionálnej obmedzenosti a uvoľniť cestu všestrannému vývoju. Politická moc, ako sme už zdôraznili, nerieši skoro žiadny zo sociálnych sporov, ale v najlepšom prípade pomáha nastoliť ich v plnom rozsahu, aby sa potom vyriešili adekvátnymi metódami a prostriedkami sociálneho vývoja. Je teda celkom prirodzené, že sa v novej vývojovej fáze v súvislosti s jej povahou dostali do popredia mimomocenské faktory a individuálna voľnosť, ktorá je zdrojom skutočnej ľudovej moci, takže moc ľudu v tomto období neubúdala, skôr rapídne rástla. Keď u nás niekto vidí v tom len ubúdanie moci, dopúšťa sa prinajmenšom dvoch chýb: predovšetkým posudzuje moc ako tradičnú politickú silu, oddelenú od ľudí; redukuje socializmus na politickú formuláciu, v ktorej politicko-pragmatické doktrínarstvo reprezentuje súhrnnú spoločenskú teóriu.

Kým sú formy spoločenského života predovšetkým prostriedkom, aby sa vôbec žilo, aby sa nejaká sústava udržala, účely spoločného života stoja vyššie ako život sám a jeho všeobecné formy sa menia na inštitúcie. Politická moc pritom zastupuje historický pól nevyhnutnosti a núdze. Preto jedným z prvkov každej politickej moci je manipulácia s ľuďmi. To znamená, že je rozsah politickej moci sociálne i historicky vymedzený. Politiku racionalizujeme a humanizujeme tak, že ju udržujeme práve v jej nevyhnutných hraniciach. Našej spoločnosti možno pridať moc len v rámci regresívnych sociálnych reforiem a pustošivého násillia. Nová spoločnosť sa nedá „prevliecť uhom »politickej« ihly“.

Rozpornosť pojmu ľudovej moci treba stále riešiť v „prospech“ ľudu a nie moci, pretože jedine týmto spôsobom môžeme udržať a rozvíjať ľudovú moc ako ľudovú. To je súčasne jeden z podstatných predpokladov ďalšieho vývoja vôbec. Politické revolúcie zaplavili dejiny a keď príval ustúpil, vystúpil na povrch celkový spoločensko-historický reliéf. Zotrvať na tomto stanovisku a premeniť nápravopolitické revolúcie na revolúcie skutočne sociálne, rozložiť inštitucionálne sústavy a uvoľniť ľudí a na tomto základe rozvíjať formy slobodnej spoločenskej organizácie — približne na toto sa dnes sústreďuje úsilie najvyspelejších z nich.

Presvedčenie, že hlavne sila moci je zárukou našej slobody, má zastaraný pôvod. Otroctvo má otrockú predstavu slobody, keď za slobodu pokladá svoje panstvo a svoje pôsobenie v službách vládnúcej nevyhnutnosti. Zmyslom celého úsilia, ako ho pozná inštitucionalizmus, je uvádzať život pod túto nevyhnutnosť a zdanlivý objektívny zákon. Ponoriť sa do živlu objektivity, v tom je racionálny výraz pre starú odovzdanosť, pokoru, to je novodobá racionálna eschatológia. Obsahom modernej revolúcie je práve prekonanie tejto nevyhnutnosti formou sebaoslobodenia ľudí. Ľud ako hlavný predstaviteľ spoločnosti a subjekt dejín sa sám sebe musí stať najvyššou skutočnosťou. Len tak môže človek mať pre seba význam a byť si vedomý svojej dôstojnosti. K tomu, aby pre človeka bolo rodným miestom a prívetivým domovom spoločenstvo ostatných ľudí, treba prekonať vecnú a mocenskú závislosť, vydobýť človeka pre človeka, to jest človeka pre seba. Keď mocenský systém nastoľuje „poriadok“, kladie hranice celej aktivity, proti tomu ľud, ak nie je vyslovene v mocenskom vľeku, chce jednoducho presadzovať seba a obmedzovať sa sebou. „Teprve až skutočne individuálny človek znovu do seba pojme abstraktného občana štátu a stane sa jakožto individuálny človek ve svém empirickém životě, ve své individuální práci, ve svých individuálních poměrech druhovou bytostí, teprve až člověk pozná a zorganizuje své vlastní síly jako společenské síly, a nebude už tedy společenskou silu od seba oddělovat jako politickou silu, teprve potom bude provedena lidská emancipace“ (Marx—Engels, *Spisy* 1, str. 393). Moc foriém odcudzenia je mocou spoločnosti nad individuíami. Je to spoločenstvo na ruby, v ktorom sa všobecne určenia človeka vo forme inštitúcie mení na jej vlastnú sebaurčenosť. Inštitúcia je spoločenské prisvojenie si jednotlivca, ktorý si neprisvojil spoločnosť, alebo spoločenstvo bez ľudí. Vo svete nadradených globálnych foriém je človek od seba odvrátený. Suverénna politická moc (aj politická revolúcia) je cestou človeka od seba, preto teraz ide o široké a voľné formy činnosti a organizácie, ktoré by boli cestou človeka k sebe. Ak socializmus nemá prepadnúť živelnému vývoju a historickým pohromám, musí postúpiť ďalej od inštitucionálnych foriém k humánnym formám, od politickej revolúcie k demokratickému a humánnemu socializmu, a to predovšetkým tak, že sa politika dovedie k ľudovej moci, že sa ľudová moc založí na moci ľudí nad vlastnými vzťahmi, bez ktorej nie je možná samospráva a objektívne riadenie. Keď si človek takto prisvojí všetky formy svojho spoločenského bytia, zruší tým odveké inštitucionálne východisko a stane sa sám pre seba východiskovým a konečným bodom. Skutoční sú takí ľudia a taký človek, ktorý produkuje svoj život v celom rozsahu, a to tak, že svojím bytím ustanovuje aj svoj spoločenský protiklad a udržuje jednotu oboch strán a seba cez ňu. Do svojej existencie zahrnuje svoj samovývoj, a pretože prekonáva sám seba, ostáva zároveň tým, čím je, aj tým, čím chce byť.

Светозар М и р к о в и ч

Власть отчуждения является властью общества над индивидуумами. Это общество наизнанку, в котором общие определения человека в форме учреждения превращаются в его самоопределение. Учреждение — это присвоение обществом индивидуума, который не присвоил себе общество.

Пока общество развивалось как рабовладельческий строй, полюс неизбежности включал в себя свободу, общественная организация — организованных, общественная жизнь — жизнь людей, и политическая жизнь — общественную жизнь. В мире вышестоящих общих форм человек отвернулся от себя. Суверенная политическая власть, в том числе и политическая революция, которая господствует до сих пор, является уходом человека от себя. Поэтому теперь речь идет о том, чтобы появились широкие и свободные формы деятельности и организации, которые явились бы путем человека к себе. Если социализм хочет избежать стихийного развития и исторических катастроф, он должен перейти от учрежденческих форм к формам гуманным, от политической революции к демократическому и гуманному социализму. Этого можно достичь прежде всего тем, что политика будет приведена к народной власти, и что народная власть будет основываться на господстве иудей над собственными отношениями. Без этого не мыслимо самоуправление и объективное управление обществом. Таким образом, присвоив себе все формы своего общественного бытия, человек устранил вековой учрежденческий исходный пункт и сам станет исходным пунктом и конечной целью своей деятельности. Настоящими людьми и настоящим человеком является тот, кто живет полной жизнью, а именно тот, кто через свое существование создает также свой общественный антипод и сохраняет единство обеих сторон и чрез это единство также самого себя. В свое существование он включает свое саморазвитие, и так как в этом развитии он преодолевает самого себя, он, одновременно, остается тем, кем он есть, а также тем, кем он хочет быть.

THE CONTRADICTION OF THE INSTITUTIONAL AND THE HUMANE

Svetozár Mirković

The power of the forms of alienation is the power of society over individuals. It is an inverted community in which the general determinations of man change, in the form of an institution, into its own self-determination. Institution is a social adoption of the individual who did not adopt the society. As long as society developed by means of slavery, the pole of inevitableness included freedom, social organization the organized, the social life human life and the „political life“ the social life. In the world of superior global forms man is turned away from himself. Sovereign political power as well as political revolution which dominates up to now, is man's way from himself away; therefore, it is necessary now to find broad and free forms of activity and organizations which would represent man's way to himself. If socialism is to avoid uncontrolled development and historical disasters, it must proceed further from the institutional forms to the humane ones, from political revolution to a democratic and humane socialism, and to do it, above all, in such a way, that politics will be brought to people's power and that the latter will be based on the power of people over their own relations, without which no self-government and no objective control are possible. Thus, having adopted all forms of his social being, man will abolish the secular institutional point of departure and become, for himself, a starting and final point. Such people and such a man are real who produces their lives to the full extent, and in such a way that — by means of their being — they also determine their social antithesis and maintain the unity of both sides and, through it, themselves. Such a man includes his self-development into his existence, and since he overcomes himself in his self-development, he remains at the same time what he is as well as what he wants to be.